

ETI1000 Etikk og samfunnsansvar

Sensorveiledning høsten 2022

Utarbeidet av Jan Erik Grindheim, emneansvarlig for kurset. Spørsmål kan stilles til:
Jan.Erik.Grindheim@usn.no eller 90 91 99 39.

Generell sensorveiledning for alle tre oppgavene

Dette er en firetimers skoleeksamen med tilsyn, og må bedømmes med utgangspunkt i dette.

Kandidaten forventes å besvare ett av tre spørsmål. De tre spørsmålene er gitt ut fra en liste på ni spørsmål, som har vært arbeidet med gjennom hele høstsemesteret. Kandidatene har altså visst hva de vil kunne få av spørsmål til eksamen.

Det forventes ikke direkte litteraturhenvisninger til pensum, men kandidaten bør kunne knytte noen av de mest sentrale begrepene i pensum til de mest kjente teoretiske retningene og i visse tilfeller til teoretikere, og vite i hovedsak hva FNs bærekraftsmål er og hva de går ut på generelt.

Det er ikke gitt noen nedre eller øvre ramme for besvarelsen med hensyn til antall ord eller tegn.

Målsetningen med kurset er at studentene skal (1) lære å reflektere over noen sentrale problemstillinger knyttet bachelorstudiet i økonomi og ledelse, (2) få en grunnleggende innsikt i forskjellige former for etisk tenkning og refleksjon, og (3) å forstå at et samfunns verdier skapes i et samspill mellom økonomi, samfunn og miljø.

Generelle krav for karakterfastsettelse

E-D: Kandidaten gjengir noen av de sentrale delene av pensum på det feltet oppgaven omhandler, men diskuterer i liten grad eller ikke problemstillingen og viser ikke til noen dilemmaer eller paradokser i forhold til denne.

C: Kandidaten reflekterer i tillegg over oppgavens problemstilling med henvisning til visse teoretiske og/eller empiriske betraktninger hentet fra pensum, og viser en viss grad av selvstendighet og modenhet i forhold til stoffet problemstillingen dekker.

B-A: Kandidaten viser i tillegg en klar selvstendig forståelse av problemstillingen og evner å diskutere problemstillingen mer utførlig ved hjelp av henvisning til teorier og empiri utover det mest kjente, og gjerne også utover pensum.

Sensorveiledning for hver enkelt oppgave

Oppgave 1: En bærekraftig utvikling skal ifølge FNs bærekraftsmål imøtekomme dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov. Hva vil en god utdanning kunne bety i denne sammenheng hvis vi kobler det spesielt til ideen om etisk refleksjon?

Pensum: FNs bærekraftsmål nr. 4: God utdanning:
<https://www.fn.no/Om-FN/FNs-baerekraftsmaal>.

Hva må kandidaten vise?

Kandidaten må vise evne til å reflektere over FNs bærekraftsmål for god utdanning, og kunne gi en god presentasjon av dette bærekraftsmålet i en sammenheng som viser at kandidaten har lest pensum / fulgt kurset, og forstår hvordan og hvorfor vi har trukket frem dette bærekraftsmålet spesielt.

En slik refleksjon kan gå på: (1) behovet for utdanning generelt, (2) evnen til å forstå etiske problemstillinger og samfunnsansvar i den forbindelse, slik dette er definert i pensumbøkene til Bue Olsen og Syse (2020) og Vetlesen (2007), og (3) evnen til å problematisere disse etiske problemstillingene, og konkret vise hvordan utdanning er en form for bærekraftig karakteristikk i seg selv, både for den enkelte og samfunnet.

Gode kandidater ser slike refleksjoner også i et bredere teoretisk perspektiv, og med utgangspunkt i de fire etiske hovedretningene vi behandler i dette kurset – dydsetikk, pliktetikk, konsekvensetikk og diskursetikk – evner de å diskutere utdanning som et generelt og spesielt behov i denne sammenheng.

(NB! Om kandidater bruker andre betegnelser på disse etiske retningene, og / eller trekker inn andre etiske betraktninger / teorier, skal ikke dette trekke ned karakteren, men tvert imot gi mulighet for å settes opp dersom det er godt argumentert).

Ekstra gode kandidater problematiserer også spørsmål knyttet til økt utdanning, for eksempel gjennom «brain drain»-prosesser og / eller økt splittelse og polarisering i samfunnet mellom de som har og ikke har utdanning. Eller andre former for refleksjon og motforestillinger rundt dette bærekraftsmålet spesielt, og den sterke fokuseringen på ideen om universalitet i FNs bærekraftsmål generelt i denne sammenheng.

Oppgave 2: Hvor langt mener du private bedrifters samfunnsansvar strekker seg utover det å skaffe overskudd til eierne, sørge for anstendige arbeidsplasser og å bidra til et samfunns økonomiske vekst?

Pensum: FNs bærekraftsmål nr. 8 (<https://www.fn.no/Om-FN/FNs-baerekraftsmaal>): Anstendig arbeid og økonomisk vekst ligger til grunn for de problemstillingene som tas opp i denne sammenheng, men også som pensumgrunnlag for empiriske diskusjoner fra kandidatenes side ut fra de mer grunnleggende teoretiske tilnærmingene som tas opp i pensumboken til Bue Olsen og Syse (2020), kap. 2, 5-7, og kanskje også empiriske eksempler fra kapittel 3.

Hva må kandidaten vise?

Evne til å reflektere over FNs bærekraftsmål for anstendig arbeid og økonomisk vekst fra et etisk og moralsk perspektiv. Det forutsettes at kandidatene kjenner til hovedprinsippene i FNs bærekraftsmål nr. 8.

Fokus bør i henhold til det konkrete oppgavespørsmålet være på bedriftenes samfunnsansvar, slik dette diskuteres i Bue Olsen og Syse (2020), kapittel 2, og ideer og tiltak som går utover de grunnleggende ansvarsområdene for bedrifter, slik disse diskuteres i kapittel 5. Det vil si at kandidatene må vise at de kan noe om hva bedrifters samfunnsansvar er og kan være (kapittel 2), og hvordan og hvorfor dette eventuelt skal tas med i betraktning når bedrifter utvikler sine strategier for drift (kapittel 5).

Kandidaten forventes å ha kjennskap til teorien/prinsippet om den tredelte bunnlinjen, og til en viss grad praksis med hensyn til dette, med spesiell vekt på den sosiale delen av de overordnede bærekraftsmålenes prinsipper. Det samme gjelder Carroll-pyramiden, som diskuteres på side 100 i pensumboken til Bue Olsen og Syse (2020). For å få bestått trenger likevel ikke kandidatene nødvendigvis å konkret vise til disse, men må kunne bruke noen av de tilnærmingene til spørsmålet som tas opp spesielt i kapittel 2 og 5 i pensumboken.

Gode kandidater klarer også å sette dette bærekraftsmålet inn i en større sammenheng, og diskutere hvordan det henger sammen med noen av de øvrige målene, for eksempel det om likestilling mellom kjønnene, som også har vært en del av vårt pensum.

Meget gode kandidater diskuterer i tillegg de mer grunnleggende etiske og moralske prinsippene som utfordrer bedriftenes prinsipper om profitt, og våre ønsker og interesser som kunder og konsumenter av varer og tjenester. Her kommer for eksempel kapittel 1, 4 og 7 i Bue Olsen og Syse (2020) inn som relevant bakgrunn, og Vetlesen (2007). Ekstra poeng bør gis til kandidater som går ut over det forelagte pensum og kommer med egne ideer og innfallsvinkler på problemstillingen.

Oppgave 3: I pensumboken skriver Bue Olsen og Syse at vi ofte har «flere grunner på én gang for å handle slik vi mener er etisk riktig»? Diskuter dette utsagnet i relasjon til ideen om at FNs bærekraftsmål er tenkt å skulle ha en allmenn gyldighet.

Pensum: Bue Olsen og Syse (2020), kapittel 1 og 2.

Hva må kandidaten vise?

Evne til å bli kjent med noen grunnleggende begreper og teorier som ofte knyttes til det vi kan kalle etiske refleksjoner, og hvilken relevans disse har for private bedrifter og næringslivet.

Dette er kanskje den mest åpne og overordnede oppgaven som gis i år, gitt at den går på de mest grunnleggende sidene ved kurset, slik disse primært diskuteres i Bue Olsen og Syse (2020), kapittel 1 og 2.

Det forventes derfor at kandidatene kan si noe grunnleggende om hva etikk er og hva etiske handlinger er, primært med utgangspunkt i hvordan pensumboken diskuterer (1) om etikk bare er smak og behag, (2) om hva som motiverer etisk handling og (3) hvordan vi kan ha flere grunner til å tenke og handle som vi gjør. Alt dette dekkes i kapittel 1, og er koblet til oppgavetekstens første del.

Andre del av oppgaveteksten åpner opp for en større grad av refleksjon rundt hvorfor det kan finnes flere grunner for etisk refleksjon og handling. Her bør kandidatene kunne hente argumenter fra kapittel 2, hvor ansvarsbegrepet diskuteres med utgangspunkt i (1) hvordan dette kan forstås smalt og bredt, (2) direkte og indirekte, og (3) slik sett gi kandidaten en rekke åpninger for å kunne diskutere forskjellige måter å se etiske handlinger på fra ulike ståsteder; for eksempel (A) individ, bedrift eller sivilt samfunn, og (B) innenfra en bedrift/organisasjon eller utenfra/overfor en bedrift/organisasjon, for eksempel som medlem av en interessegruppe eller organisasjon i sivilsamfunnet.

Gode kandidater vil her kunne koble sine argumenter og vurderinger rundt dette til de grunnleggende etiske teoriene som presenteres i kapittel 4, og peke på mulige etiske dilemmaer (punkt 4.11) som kan oppstå når etisk refleksjon foregår fra forskjellige ståsteder (eksempelvis individuelt, bedriftsmessig eller i en interesseorganisasjon, eller fra et shareholder versus stakeholder ståsted).

Meget gode kandidater setter også slike mer teoretiske diskusjoner inn i et overordnet perspektiv med noen grunnleggende filosofiske betraktninger fra Vetlesens (2007) bok om hva etikk egentlig er. Dette trenger ikke å ha utgangspunkt i Vetlesen, men diskusjonene og refleksjonene bør være på et mer grunnleggende filosofisk nivå for at kandidaten skal oppnå toppkarakter.